Б 8187

БІБЛІОТЕКА
СЕЛЯНИНА

ВАЛЕРІЯН ПОЛІЩУК

ДІВЧИНА

ПОЕЗІЇ

ДЕРЖАВНЕ ВИДАВНИЦТВО
УКРАЇНИ

1881

БІБЛІОТЕКА СЕЛЯНИНА
СЕРІЯ КРАСНОГО ПИСЬМЕНСТВА

ВАЛЕРІЯН ПОЛІЩУК

ДІВЧИНА

ПОЕЗІЇ

ВИДАННЯ ДРУГЕ

ХАРЬКОВСКАЯ
ОБЩЕСТВЕННАЯ БИБЛІОТЕКА
№Б. 8187

6819

ДЕРЖАВНЕ ВИДАВНИЦТВО УКРАЇНИ
1925

[891 . 79 — 13]

Друкарня
Держвидаву України № 1,
імени Г. І. Петровського
Харків

Укрголовліт № 13277. Зам. 746. Тираж 5.000.

Харьковская Центральн. Библиотека

ДІВЧИНА

Поема

Підійшла до озера дівчина —
Тиха жура в її очах.
Хитрий вітер до шиї лащиться,
А рукою все до плеча.

Задивилось озеро в очі,
Зупинилась у комишах сльоза —
Вона так до болю хоче,
Щоб вони повернулись назад.

Хай були далекі від неї,
Береглися лишку сказать,
Та горіли, як воля, зорею,
Не боялись, що йде гроза.

Сивий вечір і сонце у лапах:
Хмара темна проміння хапа,
За волосся буйне і русяве
Вітер рве золотого снопа.

Пригадала — і їх так у лапи схопили
Одному кров із уст,
А виплюнув зуба...
Прокламації все нурчака до пилу:
Так не хотілось іти на згубу.

Розтулила листочки надія:
«Хоч обід передам, та за них попрошу»,

І одразу душа молодіє,
Як весною зелений шум.

Не сказала й матусі тихенько,
Як ішла до жандарів у місто.
Стискала нервову жменьку,
А несла-ж їм тільки поїсти.

Пригород — за ворота, —
І завод закотивсь...
А тут, як миша, одна турбота,
А в душі все один мотив.

«Попрохати от-того гидкого,
Щоб він їх назад пустив»...
Прогнати, як мишу, турботу,
Забуяє тоді не один мотив.

Контр-розвідка. Масні офіцери.
Хтось сорочку за груди схопив. —
А у серці, як миша, турбота,
А у грудях один мотив.

«Пропустіте до того, старшого,
Я щось йому принесла».
Глузували нахабно і голо:
«Що цікавого в дівки з дурного села?

Хіба те, що біла литка,
Та ще ціла сама, як не шлюха».
Закліпала віками швидко,
Та прохала, щоб старший послухав.

Умова скажено смолою
Горло й тіло усе пропекла...
Як віддати себе молодою
В оте пекло бруду і зла.

Ні, вона того не зможе...
— «Але пам'ятай, що їм — смерть!»
— «Тоді спробую... може...
Прийду...»

Комуністи спочатку не знали,
Який випадок їм допоміг,
Що дівчина серце на палі
Розірвала своє для них.

А як змучена повернулась —
Таке близьке собі знайшла,
Не жаліла, що волю купила
Ціною муки, бруду і зла.

□□□

В ЯРАХ

Лісок шумів,
І лист — мов лоскотали —
Так тріпотав — дрижав,
Як голос болотами.
Візок і пара коней
Все уперед спішать, як од бурану.
І страх замислився під віями —
Сторожко,
Як надія
На життя,
То блискав, то згасав,
Бо тут бандити...
Вони не милують нікого з тих,
Що вперто не зникають
З ланів, де Влада Рад,
Як повінь мусить буть.
Не милують,
Бо то, мовляв, не наші — з міста...

Якісь там голодранці,
Ще й визначають землю нам та хліб.
Не милувать! —
Не милують...
А особливо тих,
Кого так за халявою печуть
Мандати
На продподаток.
Дружина тиснеться до нього.
Так лячно,
Наче коні в ніч,
Вдивляється в лісок.
А друга стрижена, — що поруч, —
Коротка юпка у грязі,
І чоботи з салдата рвані.
Цигарка скаче в пальцях,
Як драбиняк
Про брукові шосе: —
Ніяк не попаде...
Думки також ніяк
У колію не попадають.
Йому допомагать... Так, так...
На продподаток їдем.
Він комісар...
Невідомо-ж нікому?..
І вже думки кружать
Ген-ген аж коло дому.
І раптом зашаварґали корчі
Неначе осптняк,
Де шука кинулась, що пробиває воду,
Ганяючись за рибкою малою, —
Так заходили віти,
Зашуміли.
І сіра сталь поволі висувалась,

Обличчя сірі...
— Стой!
Тоді — навтьок...
Хлясь-хлясь курок —
І навздогін
Прорізало із рокотом: —
По гаю.
— Ай... ай...
Галоп залопотів — убік —
Ген по зальопаній дорозі.
А ліс ярками проковтнув
Смертельний звук:
Убито.
Уздечками налякані пошарпували коні.
— Ой, нас догонять...
Я-ж комуністка...
Віжки в руках.
А ззаду — (крильми зашуміло) —
Налетіло, наче крук —
І впало долі...

В селі до хати завернули.
— Ну, бабо, відчиняй,
Приймай гостей!
— А звідки будете?
— Нехай розкаже яр.
А ти вгощай —
Це моя жінка.
— Не їли, ясочки мої...
Все плакала одна,
Але ні слова.
А друга, як земля,
Мовчить.

А потім повели...
Ой, лишенько...
Я глянути не сміла,
Як біле тіло
Рвали
Звіри —
У хлівчаку.
Ой, сором... сорому не чули.
Нехай їм, проклятим...
І сплеснула руками.
— Ой, людоньки, рятуйте!
Та я й не закричала,
Бо голос кров моя
Під кулаком
Заткнула
. . . . . .
Не чутно було й крику.

□□□

ФАБРИЧНА

Ой була я дівчина
Голая, —
Родилась у батечка
Сьомая.
А мій батько, як кислиця
Бідував, —
Мене малу яшником
Годував.
Нехай будуть яшники,
Аби май,
А тут бери коровицю
Виганяй.
Виганяла та й дождала
Бідная,

Як померла матінка
Рідная.
Гиля, гиля, гусоньки
Та й на став,
Бо для мене кручений
День настав.
Малі діти-братіки
На біду: —
Сіла я, мов качечка,
На льоду.
Підростали братіки
Ясени, —
Як соколи голії
В-осени.
На роботу панськую
Батраком —
Підтикані горечком —
Вітерком.
Ой, немає крихотки
У руці,
А сусіди топляться
В молоці.
Ох, піду я погуляю
По світах,
Може й моя доленька
Де літа?
Розмикала силу я
На біду —
Де приткнуся змучена
В негоду?
Ой, піду у місто я
На завод,
Де машина шаргає
Та привод.

Та не зразу взяли мене
Працювать,
До машини клоччя те
Подавать.
Не зітхала ні в полудень,
Ні вночі:—
Над карком буржуйські
Погоничі.
Гей, настали вільнії
Вже часи,
Тепер праці задаремно
Не 'ддаси.
Профсоюзи товариством
Постоять,
То й не буде сіромаху
Підганять.
Заспівало колесо
Та гудок,
Серце б'є у радісний
Молоток.
Бо я знаю — стане воля
На ввесь світ.
Поскидають всі робочі
Панський гніт.

□ □ □

НА ПІСЕННИЙ ЛАД

(Перша)

Ой, не всім однаково в світі:
Того сонце гріє,
Того припече,
А багато
Ще й родиться
У похмурий день...

. . . .

У дівчини одна думка,
А у хлопця друга, —
А найважче — то для нього
Військова послуга:
А для чого?
Для кого ці війни?
Працьовник не хоче —
До братерства,
До єднання світового
Битий шлях веде.
А там на калині
Ще кує зозуля —
Війну накликає.
Сурмить голосом печалі,
Од роботи одриває.
Од теплих грудей
Широкого поля забирає.
А після — луною:
Любо мені, моя мати,
Пшениченьку жати.
Коли-ж треба,
Гей піду я
Волю захищати.

Гей у полі розмірно ходою
Козаки вирушали до бою.
До города йшли
Боронити волю.
Ой, лягло чимало
На зеленім полю.
Таки врешті та й одбили
Місто вранці
Червоні повстанці,

Хоч по дахах бляшаних
Немов отруйний дощ
Сипнули кулі,
А вороги
За домами ховались,
Гранатами одбивались —
Пили чорну воду.
Перемога:
Робітництво піднялося.
Полум'я пожежі
Розкидало гаряче волосся
По-над містом.
Десь хворостом затріщало
І затихло.
Тільки там десь
Одного забули,
Одного нема.

Понесли його в домовину.
Була міць — ішли до бою,
А тихий жаль за труною.
Кінь головоньку клонить.
А там десь озвалось
Серце дівоче:
Зустріла в-останнє.
Не ламай ти, дівчинонько, рук,
Не рви свого серця
Від розпуки —
Все одно не повернеш коханця,
Все одно не загоїти ран цих.

Иншому, глянеш, біда,
Та веселий ходить, як весна,
Бо життя буяє.
Нехай буде голий —
Аби ясне чоло,
Нехай — незаможний, —
Аби не хилилось.
Бо не той веселий,
Що збирає злото,
А щасливо тому,
Хто живе на волі.

□ □ □

НА ПІСЕННИЙ ЛАД

(Друга)

I

Ой, пливе життя,
Як гірська вода.
Жінка молода,
Мов та ягода.
Добре, як дружина
До серця пригорне,
А коли не любить —
Годинонько чорна!
А найгірш, як не до пари,
Коли в серці чорна хмара
Та ще й п'є, гуля.

II

Так буває не в одної
У дружини молодої.
І коли жінка вільна,
Коли в поміч воля сильна —

Кине та порве
Життя поверне.
Пригадає дівування,
Личко ясне — наче зраня
Мати умивали,
Усміхнеться.
А матуся-ж любу дочку,
Мов барвінок у садочку,
Ростила, ховала.
І голубка знову
Піднялась на крила.
Коли-ж діточки дрібненькі —
Годі полетіти,
Не пускають діти.

III

А то милий добрий,
Та свекруха злая,
Гудить, лає,
До роботи опівночі
Над силу урок вирікає.
У світачці огонь блима,
Веретено танцює в руках,
Та зморене затихає.
Ой, на горе зупинилось,
Бо свекруха, як нечиста сила,
Мов окропом
Образою бризкає,
Лінивою серед ночі назива,
А від сону, від утоми
Круга
ходить
голова.

IV

Та не буде більше
Такої години:
Тепер стала жінка
Вільная людина.
Поскидали ярма,
Позлітали трони —
І свекрухи сила
Вже як віск холоне.

□ □ □

ЩЕДРІВКА

Щедрик, щедрик
Щедрівочка,
Прилетіла
Ластівочка,
Та й стала нам
Щебетати —
Радісну вість
Повідати.
Що тая вість
Радісная —
Жити самим
Без нагая.
Робітнику! —
Краща пора:
Напрацював —
Вільно збирай.
Станьмо разом
Працювати
Та на жнива
Виглядати.

З роком новим
Вістка нова:
Хай будуть вам
Гарні жнива.
Щедрик, щедрик,
Щедрівочка:
Прилетіла
Ластівочка.

□□□

ЩЕДРІВКА «КОВАЛЬ»

(Перша)

Ой, рано-рано кури запіли,
Добрий вечір!
А іще раньше наш коваль устав,
Щедрий вечір!
Наш коваль устав, начиння зібрав,
Добрий вечір!
Та й почав для нас коні кувати,
Щедрий вечір!
Бо прийшла нора, гей вирушати,
Добрий вечір!
Бідним повстання розпочинати.
Щедрий вечір!
Що ковалик наш нам на поміч став,
Добрий вечір!
До повстанського загону пристав,
Щедрий вечір!
На Денікіна і з Петлюрою.
Добрий вечір!
Гей, вирушали в нічку бурую,
Щедрий вечір!
Як червонії вже наближали, —
Добрий вечір!

З 9/87

То ми з радости вогнем палали,
Щедрий вечір!
Куркулям, попам — згинути хутчій!
Добрий вечір!
Запанує скрізь люд працюючий,
Щедрий вечір!

□□□

ЩЕДРІВКА «КОВАЛЬ»

(Друга)

Ой, рано, рано кури запіли.
Добрий вечір!
А іще раньше наш коваль устав,
Щедрий вечір!
Ковалик устав, начиння зібрав,
Добрий вечір!
Та й почав тоді плуга кувати,
Щедрий вечір!
Бо прийшла пора в поле рушати,
Добрий вечір!
В поле рушати, землю орати,
Щедрий вечір!
А щоб не зоставсь на лану обліг
Добрий вечір!
Та щоб господар другим допоміг,
Щедрий вечір!
Гей, розпочали землю орати, —
Добрий вечір!
Та важким зерном все засівати,
Щедрий вечір!
Що перше зерно — малим діточкам,
Добрий вечір!
А друге зерно на податочок,
Щедрий вечір!

А третє зерно — хто голодує,
Добрий вечір!
То-ж нехай земля добре годує!
Щедрий вечір!
А ми будемо всі працювати,
Добрий вечір!
Та не на богів вже виглядати,
Щедрий вечір!
Бо не зробимо, не зораємо, —
Добрий вечір!
Та й біди дома не здолаємо,
Щедрий вечір!

□□□

ПІСНЯ

Край села, над ровом
Зацвіла калина —
Вийшла на горбочок
Молода дівчина.

На горбочку стала
І так закликала:
«Вийди, мій соколе,
Ти із лісу в поле!

На селі затихло,
Війська вже немає —
Вийди на хвилину
З зеленого гаю.

Ти прийди до мене
Обніми рамена,
Упади на груди —
Хай розрада буде;

Бо спалили хату
Та забрали коні,
Ще й убили брата
В червонськім загоні».

□□□

НА ДОЛИНІ

Легенда

Не скаже зелен-явір,
Що сталось на долині —
Не стане більш ходити
Дівчина по калину.
Ходила та гуляла,
Милого дожидала.
Колись у тому лісі
Кресав огонь з кресала,
Щоб грітися у темну,
Як ворог десь дрімає.
Сторожко у повстанні
Проходить ніч німая,
Червоне по обличчях
Поломінь кида мево,
І гуторять тихенько,
Мов з лісом ніч жовтнева.
Рушниці в жовтім листі,
Набої, кулемети, —
Ще її стрічка червоніє
В одного на кашкеті.
Враз блиснула діброва, —
Грім низом покотився.
Розкидало жарини...
Один на бік звалився.
Не скаже зелен-явір,
Що сталось на долині,

Не стане більш ходити
Дівчина по калину.
Ходила та шукала,
Милого виглядала.
Ішла колись про нього
По лісу тому слава.
Задумано ходила,
На корінь споткнулась
Та ні-ж бо! Ще нагнулась
І скрикнула безсило:
В чоботях і в шинелі
(Ще й стрічка на кашкеті)
Шкелет дивився білий, —
Питався: «мила, де ти?»
І мила тут упала,
Бо серце розірвалось,
А смерти гостре рало
Проїхало і стало.
Лежали вже обоє...
(Ще й стрічка на кашкеті).
Згадайте й наші болі,
Коли їх ізнайдете.

□ □ □

ДЕ ЩО Є:

	Стор.
Дівчина. Поема	3
В ярах	5
Фабрична	8
На пісенний лад. Ой, не всім однаково	10
На пісенний лад. Ой, пливе життя	13
Щедрівка «Щедрик»	15
Щедрівка «Коваль». Перша	16
Щедрівка «Коваль». Друга	17
Пісня «Край села»	18
На долині. Легенда	19

□ □ □

Харьковская ... Государств. библиотека

Ціна 20 коп.

№ 19190

Перевірено 1940 р.